

Cohesió social i llengües

PONENTS:

Anna Cabré Pla, Daniel Cassany Comas, Martí Teixidó Planas, M. Neus Lorenzo Galés, Francesc Xavier Vila Moreno i Mariona Casas Deseuras

RESPONENTS:

Josep González-Agàpito, Carme Rider Serra

MODERADORA:

Mercè Gisbert Cervera

S'inicia el debat amb la intervenció de la moderadora, Mercè Gisbert, que agraeix la disponibilitat de tots els ponents i assistents per participar-hi un dissabte al matí. Hem proposat com a repte a cadascun d'ells que parlin des de la seva expertesa, des del seu punt de vista, dels reptes i les amenaces i oportunitats que la societat actual i el moment actual té des del punt de vista d'aquesta cohesió social i de les llengües, pensant i sabent que som un món molt canviant, que els moviments de persones cada vegada són més habituals, i cada vegada n'hi ha més, i cada vegada hi ha més mescla i més interacció entre cultures, llengües, religions i percepcions de la vida i del món. Tenint en compte aquest entorn cada vegada més complex veurem com cada un d'ells ens apropa al que ells creuen que són les coses que hem de tenir en compte i com les podríem abordar des d'una perspectiva educativa.

Anna Cabré Pla

És membre de la Secció de Filosofia i Ciències Socials de l'IEC, catedràtica de geografia humana de la Universitat Autònoma de Barcelona, experta en demografia, i ha estat directora del Centre d'Estudis Demogràfics de la Universitat Autònoma. També és experta en geografia humana i en moviments migratoris a Catalunya.

A mi, a cada invitació, el que més m'interessa en primer lloc és el títol, quin títol li heu posat, perquè per a mi sempre és una font d'inspiració i fa que mai dues intervencions siguin iguals. En el vostre cas, «Cohesió social i llengües» m'ha resultat particularment inspirador i inclús crec que en podria treure alguna guia per la meua pròpia actuació com a ciutadana normal. M'ha agradat el tema llengües, cohesió social i llengües, inclusió social i llengües. I això m'ha fet afegir un altre vessant: la idea que vaig sostenir fa poc temps en la lliçó inaugural aquí a l'Institut d'Estudis Catalans, on parlava del català, de la llengua, com una eina, com un instrument de cohesió social que permet a un nouvingut afirmar la seva pertinença sense que ningú li ho pugui impedir. Deixeu-me ara, avui, veure quin és el paper del castellà, per exemple, en la cohesió social, si és que en té. I en això no hi havia pensat l'altre dia. M'ha fet veure que hi ha un doble propòsit que a vegades és contradictori entre afirmació de la identitat i inclusió i comunicació, i en aquest doble vessant ens movem utilitzant dos idiomes que són omnipresents.

Com que soc demògrafa deixeu-me que comenci, molt breument, amb unes poques xifres que diuen que el cas de Catalunya és una cosa poc freqüent. Jo vaig estudiar l'evolució de la població catalana el segle xx i principis del XXI, i puc dir que l'any 1900 érem dos milions d'habitants; el 1960 érem quatre milions; el 1989, uns sis milions; vam ser sis milions durant vint anys, era quasi una constant, i, de sobte, som set milions i mig des del 2008.

Sense migracions d'entrada ni de sortida durant el segle xx (penseu que hi va haver sortides, sobretot després de la Guerra) ara seríem uns dos milions i mig. Els fruits directes i indirectes de la immigració a Catalunya fan la diferència entre els dos milions i mig que seríem i els set milions i mig que som. Quan dic directes i indirectes no vol dir que dues terceres parts siguin gent nascuda fora de Catalunya, de fet, mai hi ha hagut més d'una tercera part de nascuts fora de Catalunya. En tres moments, que van ser el 1931, el 1976 i ara el 2008, hi ha hagut un màxim de població nascuda fora, però mai no ha passat de la tercera part. Aquestes dues terceres parts de població que s'expliquen per les migracions dels segles xx i XXI són el 100 % dels nascuts fora, més la meitat dels que tenen un pare nascut fora, més la quarta part dels que hi tenen un avi, més les tres quartes parts dels que hi tenen tres avis... aneu sumant, hi caben fins i tot besavis. Si sumem totes aquestes

fraccions obtenim dues terceres parts de la població, però no vol dir que hi hagi dues terceres parts de gent que no són d'aquí.

Un altre element demogràfic generalment poc contrastat és la freqüència dels matrimonis entre persones. Per simplificar, podríem dir entre els de soca-rel i persones nouvingudes, una heterogàmia amb unes proporcions que, segons el meu parer (tot i que no tingui un estudi que ho pugui confirmar), van molt més enllà del que es podria explicar tenint en compte la segregació espacial, social, de llocs de treball, etc. Tenint en compte que les possibilitats de trobar-se no són les mateixes, jo parlaria d'una preferència per l'altre tant per una banda com per l'altra, perquè per casar-se calen dues persones. Això vol dir que si comptem que dues terceres parts de la població no serien aquí sense la immigració i que a sobre estan tots casats i lligats entre ells, vol dir que una part important de la població catalana parla en família en castellà, no forçosament com a llengua habitual, perquè aquest és l'altre punt que vull tocar, la llengua habitual.

Jo crec que, en el cas dels catalanoparlants, no hi ha una llengua habitual única. Depèn del dia, de l'hora, si és el cap de setmana, si és l'estiu o si és l'hivern. Qui no té una àvia, un tiet, qui no ha parlat castellà en família mai? Sí, això passa, es dona aquesta situació, i a mi em sembla que parlar de parlants d'una cosa i de l'altra en aquest moment no és útil com a concepte, perquè la immensa majoria de la població que té algun lligam amb el català parlen i són completament bilingües, i no ho són només perquè aprenen les dues llengües a l'escola, al carrer o a la televisió, sinó perquè molts les tenen en el seu àmbit social o familiar. En canvi, sí que es pot dir de les famílies monolingües en castellà, que normalment solen ser a la primera generació, ara ja tenim els monolingües amb altres idiomes estrangers. Bé, el tema és com es pot explicar la gran paradoxa de la gran singularitat de Catalunya. Si a cada generació aproximadament prop de la meitat de les persones s'hi incorporen per immigració al llarg de la seva vida, o sigui que arribats als setanta anys a quasi totes les generacions del segle xx ens trobem que prop de la meitat dels components no hi van néixer sinó que han anat arribant; i si això passa a cada generació, com pot ser que la identitat catalana o l'idioma català, que és minoritari i que competeix amb un idioma de centenars de milions de parlants al món, que és un idioma oficial de Nacions Unides, que és una llengua per defecte pura... Com pot ser que el català no sols s'hagi mantingut sinó que en nombre de parlants s'ha estès molt més enllà del que la nostra dinàmica demogràfica ens hauria permès? Si només fóssim dos milions i mig, encara que el cent per cent parlessin català, serien menys dels que parlen català actualment, per no dir dels que poden parlar català.

Com pot ser que això s'hagi mantingut? S'ha mantingut perquè té algun tipus d'avantatge, un avantatge que per a mi és clar i no m'hi puc estendre: precisament, poder afirmar la pertinença amb un indicador que és un indicador suau, perquè

no implica explicitar res, no és com canviar de religió que has d'apostatar i només en pots tenir una, les llengües es poden combinar i ets tu i les teves circumstàncies que fa que en cada moment escullis una cosa o l'altra. Aquí parlo sobretot de la gent que afirma la seva catalanitat, i a vegades en contextos hostils, esforçant-se a parlar català encara que els costi, encara que els altres els parlin castellà perquè no tenen bon accent... per poder dir jo soc d'aquí, jo tinc dret, i és una afirmació de drets. Però després tenim l'altra, que potser encara és més majoritària, perquè hi ha tot de gent amb qui podríem parlar català i amb qui parlem castellà en moltíssimes ocasions. I aquí és on l'opció de l'ús del català és una afirmació d'identitat, per als que en són d'origen i sobretot per als que no en són, ja que l'ús del castellà normalment és molt complex perquè hi ha molt d'imposició. Jo em nego a parlar amb el Siri del telèfon mentre em parli en castellà, no m'interessa. Llavors, hi ha la part que no és de cortesia sinó de prioritat en la comunicació, i jo diria que és més d'inclusió, de tenir cura de la cohesió, en utilitzar el castellà amb gent que clarament són monolingües.

Bé, per tant, jo diria que l'ús del castellà, més enllà del que seria normal per als catalanoparlants habituals és, clarament, en la majoria de casos, un element de cohesió social. Però el manteniment i l'afirmació del català perquè pugui ser utilitzat per tothom que vulgui com a afirmació de pertinença és un altre element de cohesió. La meua idea i la meua proposta, i aquí acabo i no diré res nou, és que deixem de considerar que hi ha parlants d'això i d'allò, perquè quasi tots som parlants de tot i uns altres ho podrien ser, i diguem que el català és la llengua del país. Als Països Baixos pràcticament el 100 % de la població parla l'anglès i una bona part el parla molt bé. No els sortiria més a compte fer-se anglòfons, com a Austràlia, i abandonar un idioma que no entén ningú excepte els flamencs? No se'ls acudiria pas, perquè és la seva llengua, la seva identitat i, és més, els qui volen fer-se nacionals del país, els que es volen naturalitzar, han de demostrar que la coneixen. Això vol dir que només cal que cuidem tots els aspectes institucionals de presència, cuidem-ho tot i deixem que la gent parli el que vulgui, però les institucions no. I com a usuaris, sapiguem distingir entre aquell que ens deu un servei, per exemple, el comerç, i aquell veí o algú altre amb qui simplement ens volem comunicar.

Francesc Xavier Vila Moreno

És professor titular de la Universitat de Barcelona, expert en recerca i coneixement d'usos i comportaments lingüístics en societats plurilingües. També és assessor de la Xarxa CRUSCAT de l'IEC.

El mes de gener van morir al Caucas dues senyores que tenien uns cent divuit o cent vint anys. Aparentment, eren les dues senyores més grans del món. El fet

que morissin fa poc ens permet veure la rapidesa amb què ha canviat el món, perquè aquestes senyores van viure quan encara hi havia els tsars en una societat que era entre preindustrial o industrial primerenca, en què, des d'un punt de vista lingüístic, la vida de la gent estava centrada essencialment en l'oralitat i l'ús de les varietats locals. Les coses no eren pas tan diferents, per aquí. En aquells moments, pels volts de l'any 1900, el 50 % de la població de Barcelona era analfabeta, la gran majoria de la població de Barcelona no sabia parlar castellà i, de fet, un percentatge important no l'entenia. En efecte, us podria explicar anècdotes divertides dels anys 1920-1930 de gent que no entenia el castellà.

Ara bé, aquell món basat en l'oralitat local estava canviant ràpidament i la societat industrial madura, que es va anar establint al llarg del segle xx, el va transformar radicalment. Les coses havien començat a canviar un segle abans, amb l'arribada dels estats de base nacional i no absolutista, els quals van anar donant més i més pes a la llengua de l'Estat. Gràcies a aquestes maniobres, al llarg del segle xix i bona part del xx, el progrés social va associar-se a l'adopció de la llengua de l'Estat. Això va ser especialment així a França, que va ser capdavantera en la creació d'aquest Estat nacional hipercentralitzat. A França es va produir una hecatombe de les llengües tradicionals perquè la força de l'Estat va aconseguir que tothom es fiqués al cervell que l'única llengua que servia per a alguna cosa era la llengua de l'Estat. Aquest va ser el missatge transmès per l'Estat, sens dubte, però també pel capellà, pel cap de la fàbrica, pels mitjans de comunicació privats. De fet, el transmetia pràcticament tothom. En conseqüència, després de la Segona Guerra Mundial es va produir el trencament de la transmissió lingüística intergeneracional: pràcticament tots els pares que no parlaven francès entre ells es van posar a parlar en francès amb els seus fills i això va tallar de soca-rel la transmissió de les altres llengües de França, entre elles el català.

En aquest punt, deixeu-me que faci una reflexió sobre què ha passat amb el català a Catalunya, ja que s'ha posat el tema damunt de la taula: el cas del català a l'Estat espanyol difereix del cas francès en un element central, entenc jo, i és que l'Estat no ha tingut la força per imposar la seva llengua. No hi ha hagut una alineació de totes les institucions en aquesta direcció, probablement perquè l'economia francesa està molt més centrada en París mentre que l'economia catalana no ha depès històricament de Madrid, ja fan el possible perquè sigui així. Però Catalunya ha tingut una dinàmica econòmica suficient per fer que els catalanoparlants no hagin abandonat la seva llengua i l'hagin continuat transmetent als seus fills, que un percentatge de castellanoparlants hagin adoptat el català com a llengua familiar... Massa poc per al còmput global, però significatiu. Això, a més, s'ha produït en un context de migracions i ha conduït a la situació actual, en què el català està demogràficament minoritzat. Ha passat a ser la llengua d'identificació del 36 % de la població, per més que hi hagi un 50 % de la gent que diu que la sap

parlar bé i fins a un 80 % que diu que la sap parlar en condicions de dir *sí* o *no*. En altres paraules, fins ara el català a Catalunya ha sobreviscut en un entorn enormement negatiu.

Ara mateix estem en una situació diferent, una societat informacional, amb un pes creixent dels multimèdia, un món que essencialment ha canviat en relació amb el món oral d'abans de la Revolució Industrial i amb el món dels estats nacionals autosuficients i hipercentralitzats. D'una banda, els estats ja no tenen la força que tenien per vendre el seu producte, és a dir, la idea que amb el francès com a única llengua o amb el castellà com a única llengua o amb l'italià com a única llengua ho podràs aconseguir tot. Avui, fora dels anglòfons, tots sabem que a més a més o fins i tot *per damunt* de la llengua estatal necessitem altres llengües. De l'altra, alhora, des de baix, les tecnologies permeten més l'expressió de les individualitats, també lingüístiques, de manera que tothom escriu, per exemple, els missatges de WhatsApp com li ve de gust, és a dir, sense cenyir-se al que diuen les autoritats (lingüístiques). N'hi ha prou de comparar la situació amb el que passava amb la televisió del franquisme. En aquella televisió només s'hi sentia el castellà, més encara, només s'hi sentia un accent, el castellà estàndard, i la resta de varietats i llengües de l'Estat no hi accedien. Quatre dècades més tard, la situació d'ara mateix és força diferent, gairebé diríem que més confusa, i hi ha més presència de més llengües i més accents en molts més àmbits.

La diversitat lingüística actual ens posa tot un seguit de reptes, perquè les llengües estatals/oficials continuen tenint un pes molt important, però ja no són l'única llengua que compta dins de cada país. Avui no és tan clar que, per a tots els usuaris, sigui igual d'important aprendre aquestes llengües estatals com ho era quatre dècades enrere. Si més no en termes teòrics es planteja la possibilitat de dir «no, jo potser en tindria prou amb la meua llengua local i amb l'anglès, i podria estalviar-me altres llengües properes». Jo no crec que ningú aspiri a ser totalment monolingüe en català, però per descomptat que hi ha moltíssima gent que voldria poder fer la seva vida quotidiana majoritàriament en català i en tenen prou amb l'anglès per fer vida internacional. D'altra gent, per contra, pot pensar «jo el que vull és poder-me moure arreu del món i ja en tinc prou amb l'anglès». A les escoles internacionals de Catalunya hi ha centenars d'alumnes que no aprenen català i també n'hi ha que només aprenen una mica, molt poc, castellà. Són gent mòbil que no vol arrelar al país i actua, lingüísticament, en conseqüència. I encara n'hi ha molts que diuen: «jo vull tornar al món de fa quaranta anys i viure monolingüe en castellà a Barcelona com si estigués a Albacete». Són interessos diferents que no sempre fan de bon combinar. En qualsevol cas, tenim una situació nova diferent de la que hi havia fa quaranta anys, quan semblava que amb la llengua oficial n'hi hauria d'haver prou.

Els nous condicionants generen algunes preguntes de cara als sistemes educa-

tius. El repte que tenim ara mateix les societats contemporànies és equilibrar dues necessitats: la de la mobilitat i la de la inclusió. La de la mobilitat és que tots nosaltres volem moure'ns, ens agrada viatjar, i molts de nosaltres ho farem. Els nostres fills volen fer un ERASMUS, se'n van a treballar una temporada, i volem poder moure'ns. I dels milers de llengües que hi ha al món en podem aprendre una quantitat relativament limitada i, per tant, la mobilitat afavoreix l'existència de llengües franques. Jo crec que seria important que arribéssim a alguna mena de pacte lingüístic global en què aquesta nova mobilitat tingués un cert reflex. Per dir-ho d'alguna manera, podem acordar certs drets per als passavolants. Si tots plegats volem poder moure'ns a Nova Zelanda, a Tanzània o a Mongòlia, aquesta mobilitat implica facilitar la comunicació als passavolants i crec que aquesta és una categoria que hem d'incorporar.

Per dir-ho d'alguna manera, hem de reconèixer alguns drets a la categoria de gent que estan de pas, que no arrelen, que s'incorporen a la societat durant poc temps. Aquests passavolants han de tenir un paquet propi de drets i deures lingüístics. Si, per exemple, jo vaig a Ulan Bator, m'atropella un camió i em porten a l'hospital, hi haurà d'haver alguna manera perquè pugui comunicar-me, i això passa de moment per llengües franques, amb algú de l'hospital que m'atengui i m'entengui. I si això és vàlid a Ulan Bator també és vàlid a Lagos i ho hauria de ser, vàlid també, a Barcelona. Si vaig a treballar un any al Japó, hauré de plantejar-me què passa amb l'educació dels meus fills. La gent mòbil ha de tenir un paquet de drets i deures que li permeti viure raonablement bé durant aquest període. Ara bé, el seu benestar no pot produir-se a costa de la resta de la gent. Al costat dels passavolants, crec que és important que introduïm una altra categoria en la nostra concepció de la ciutadania, que és la categoria del arrelats, és a dir, la gent que diu «jo vull formar part de l'equip local». Per formar part de l'equip local, el paquet de drets i deures lingüístic ha de ser un altre. Posaré un exemple: un senyor alemany que va a viure a Roma i té un accident i el porten a l'hospital ha de poder ser atès en les millors condicions possibles, que no podrà ser com a casa seva, però que implicarà facilitats de comunicació, si més no en anglès, que és la principal llengua franca. Ara bé, si el que vol és fer vida d'arrelat, el que no pot és imposar les seves preferències, ni tan sols la llengua franca. Un senyor alemany que va a viure a Barcelona no ha de tenir el dret d'anar a la reunió de veïns, quan es compra una casa, i dir «aquesta reunió s'ha de fer en anglès perquè jo no entenc la llengua del país». S'entén la diferència? Per tal de gestionar adequadament la diversitat hi ha d'haver els passavolants i els arrelats, que no han de tenir els mateixos drets ni deures. Al passavolant se li permeten unes llicències lingüístiques com ignorar la llengua del país precisament perquè és passavolant, però ha de tenir claríssim que no pot canviar les regles del joc locals. Si jugues a una lliga tens uns drets i deures, si jugues a l'altra lliga tens un altre paquet de drets i deures. En bona mesura es

tracta d'aplicar la distinció que ja practiquem entre els turistes i els residents, però crec que el pacte ha de ser molt més clar. Si voleu podem canviar les etiquetes, però crec que una diferència entre passavolants i arrelats és fonamental per a un pacte de ciutadania mundial.

En relació amb aquests temes, quin és el problema lingüístic que tenim ara mateix a Catalunya? El problema és que no sols l'Estat, sinó bona part del grup lingüístic majoritari a l'Estat espanyol, considera que s'ha de poder viure a Catalunya com si el castellà fos la llengua local. En altres paraules, espera que els autòctons s'adaptin als forasters. Aquest és el problema real, i aquest és el gran repte: decidir si el català forma part del paquet de drets i deures de la integració. A la pràctica, a una reunió de la llar d'infants, algú pot aixecar la mà i dir «miri, jo soc de Càceres —o de Buenos Aires, o de Hèlsinki— i, per tant, vull que tothom parli en castellà perquè jo no vull perdre el temps aprenent la llengua local». Aquesta tria és crucial per al futur del país. Si acceptem que sempre es pugui aixecar el dit i dir: «No podeu parlar en català a Catalunya perquè jo tinc el dret que vosaltres canvieu de llengua», el català té els dies comptats. La professora Cabré ho apuntava però no en treia totes les conseqüències. Si el català no forma part dels requisits d'integració, en comptes de ser una llengua societària que permet viure a la societat catalana passaria a ser una llengua comunitària, la llengua dels aborígens o dels descendents dels aborígens quan parlen entre ells en relacions privades. Això, anar en aquesta direcció, simplement vol dir que si vols parlar català t'has de trobar amb els del teu grupet. D'aquestes llengües comunitàries, certament, n'hi ha, però no ens enganyem, costen molt de mantenir. Els amish, per exemple, ho fan i han mantingut la seva llengua comunitària, però el preu per mantenir-la és quedar apartat de la resta de la societat. El repte de l'escola en aquest cas és com fer que la inclusió social de la gent que es vulgui quedar i formar part dels arrelats inclogui el coneixement de la llengua catalana.

Daniel Cassany Comas

És professor titular d'anàlisi del discurs de la Universitat Pompeu Fabra (UPF) i investigador en l'ensenyament i l'aprenentatge de llengües, sobretot en l'àmbit de la lectura, l'escriptura i la cultura escrita.

Seguint amb la metàfora del futbol jo parlaré de com el terreny de joc ha deixat de ser només el territori físic i ha passat a englobar una entitat que en diem el núvol, Internet, la part virtual, i com això afecta el paper que té l'escola en la cohesió social, l'ensenyament i l'aprenentatge de les llengües. I parlaré de cinc punts, bàsicament, i els intentaré exemplificar amb anècdotes d'informants de la meua recerca sobre com els nanos avui es mouen per Internet.

Vaig conèixer fa poc una noia de Manresa, d'un poble del Bages, que és un crac a Internet, que l'han invitada a diverses televisions de Tòquio, dues setmanes, a cantar cançons d'anime, de *Bola de Drac*, de còmics manga, en japonès, en català i en castellà. Ella es va aficionar a *Bola de Drac* i altres animes veient TV3, i a partir d'aquí va decidir aprendre japonès i coreà; va obrir un canal a Youtube i va començar a cantar aquestes cançons traduint-les ella mateixa. Es diu Miree, si la voleu buscar (*Miree* amb dues es al final). I té centenars de milers de seguidors.

És un exemple de com hem passat d'un context en què teníem uns pocs llibres a casa, que havíem comprat amb els nostres estalvis, i que guardàvem fervorosament com la biblioteca de la família (i que el qui en tenia més en podia tenir molts però continuen sent molt pocs si agafem com a punt de referència tot el que tenim a disposició a dos clics amb aquesta màquina diabòlica que és Internet), i la situació d'ara que és la sobreabundància absoluta, la infoxicació. És el fet que ho tenim tot: tota la biblioteca, tota l'hemeroteca, tota la discoteca, a uns pocs clics. I això canvia absolutament la naturalesa de la funció de l'escola i els reptes i les possibilitats que se'ns plantegen.

Avui un nano pot decidir aprendre el rus mirant *Masha y el oso*, els dibuixos animats, i els posa amb l'àudio en rus i hi posa els subtítols en castellà o en anglès o en rus. I a partir d'aquí a aprendre rus. I resulta que ni el rus, ni el japonès, ni el coreà són llengües del currículum educatiu. És a dir, les institucions educatives, amb Internet, han perdut pes específic, no tenen tant de poder com abans. I els alumnes s'espavilen pel seu compte i comencen a aprendre coses que els interesen més individualment.

Això planteja una escola en la qual ens hem de moure clarament i hem de començar a entendre que l'aprenentatge no és només el que ocorre dins de l'horari escolar, a l'aula, sinó que és en bona part el que ocorre fora, en aquest altre terreny de joc que és Internet. Per tant, als mestres ens toca ensenyar als alumnes a aprendre autònomament per Internet el que els interessa. Això vol dir ensenyar-los a ser més autònoms, a ser més responsables, a prendre posicions també en el món global en què es troben, etcètera. Aquest seria el primer punt que és el de la pobresa sobre l'abundància.

El segon repte és que per a molts nanos, el que per a nosaltres era el pati de l'escola o el carrer del poble on vam néixer, i que no havíem anat ni a França ni a Barcelona, per a ells és tot el planeta. Entre els nanos que vaig conèixer, n'hi ha, per exemple, un que va néixer a Buenos Aires però va venir fa molt poc. Per tant, entraria dins d'aquests percentatges... [de nouvinguts o d'extracomunitaris] i és un crac jugant a *Paladins*. *Paladins* és un videojoc en què juguen sis jugadors, tres contra tres. I ell és tan bo, és tan bo jugant a això, que no hi ha ningú a Barcelona que en sàpiga tant com ell, de manera que si vol jugar amb algú ha de buscar a Internet algú que en sàpiga, i troba algú a Buenos Aires, un altre a Miami, un altre a

Delhi... I queden normalment el dissabte una mica més tard de les dotze o la una per trobar-se en el mateix moment a Internet i fer la partida. Imagineu-vos la mentalitat d'un nano que té catorze anys i ja té aquesta experiència a la vida. Com ha canviat la vida d'aquests nanos! Aquest nano també té un canal de YouTube: *grava*, enregistra les partides del videojoc que fa. I ell premeditadament ha decidit que ho vol fer tot en català, només ho fa en català. Un company seu que també és un youtuber també ho fa tot en català.

Però en un altre institut d'aquí, a Barcelona, d'aquí de l'Eixample, vaig conèixer un noi, que té tretze anys, que fa tutorials. Vosaltres no sabeu com fer servir WhatsApp amb un portàtil fix? Ell us ho explica amb un vídeo molt senzill a Internet, que té milers de seguidors també, i que de fet ja ha estat monetitzat. Això vol dir que guanya diners amb tretze anys, perquè té moltes visites i, per tant, ja fa publicitat. Ell ha decidit fer-ho només en castellà. Ell ha descobert que la seva audiència són bàsicament lectors o espectadors en castellà.

Aquest és el tercer repte: encara que l'escola no tracti, no abordi aquest tema, navegant per Internet ja s'han de definir en aquest món globalitzat, en la pluralitat lingüística; i han de prendre decisions sobre com es presenten i com entenen aquest element. Moltes vegades les prenen pel seu compte o amb l'ajuda dels pares i moltes vegades amb poca instrucció perquè van una mica desorientats. Comença a ser molt habitual que aquests nanos desenvolupin amistats digitals, és a dir, que coneixin gent que probablement no coneixeran mai, que es poden trobar en línia, poden intercanviar fotografies, vídeos, objectes que els interessin d'un videojoc, de productes d'aquesta mena, però no s'arribaran a conèixer mai, a trobar-se mai físicament. Per tant, comencem a tenir una nova categoria que seria «la vida digital, la cultura digital, l'amistat digital», que només existeixen a Internet i que poques vegades creuarem la frontera per trobar-nos cara a cara. Això també és rellevant.

El quart punt és molt inquietant: és el de la postveritat, el de les notícies falses, el de les manipulacions. Ara vivim un moment efervescent políticament per moltes circumstàncies, pel Procés, pels presidents, per les eleccions que hi ha hagut en altres països, on suposadament la gent ha votat coses que els perjudiquen. I, és clar, diem que vivim envoltats de mentides, d'escombraries. I, efectivament, a Internet hi ha molta més escombraria que en una biblioteca de paper, és el resultat de l'exercici de la llibertat d'expressió pel qual tothom pot dir el que vulgui. Està bé, el problema és quan tot s'omple de mentides.

No és una cosa puntual causada per la voràgine de la dreta ultraconservadora populista. No, és una cosa que ha vingut per quedar-se. És a dir, quan no hi ha pistoles ni bufetades la gent soluciona les seves diferències amb la manipulació, amb les notícies, amb l'engany clarament. I això anirà creixent. L'altre dia llegia una notícia que ja hi ha programes que et permeten agafar un vídeo i manipular la

parla de la persona i fer que els llavis es moguin de manera adequada perquè no notis que allò ha estat manipulat i tu et pensis que aquesta persona ha dit efectivament això quan mai no ho va fer perquè el que diu és totalment contrari al que sabem que pensa.

Per tant, aquesta és una altra part inquietant sobre l'abundància i el món que tenim i que ens espera: formar les persones amb una visió molt més crítica, entendre que tot el que trobem a Internet, tot el que està escrit, tots els vídeos que trobem poden ser enganyosos, poden ser mentida. S'ha de buscar sempre confirmació, s'ha d'anar a les fonts, s'ha d'analitzar la fiabilitat, i que la veritat tampoc és una cosa categòrica. És a dir, tampoc és una qüestió d'«això és cert, això és fals» sinó que existeixen molts matisos i hi ha molts punts de vista.

L'exercici de recerca que havia fet la Francina, que la tenim allà al darrere fa molts anys, era precisament sobre nanos buscant informació sobre drogues i que trobaven informació religiosa, científica o política, amb graus diversos de fiabilitat. Evidentment, vull dir que són punts de vista totalment diferents i tot és veritat, però no és una qüestió categòrica de cert o fals. Per tant, educar en aquest món molt més complex, no consisteix a subratllar idees principals de les lectures del llibre de text, sinó a buscar informació, contrastar i analitzar la fiabilitat, és una funció primordial de l'escola.

I el darrer punt, que només anuncio, és el vídeo. De mica en mica anirem veient com els textos escrits se substitueixen per vídeos. Avui els nanos ja publiquen vídeos a Instagram, ja tenen el seu canal de vídeos a Youtube. Aviat les escoles en lloc de demanar redaccions començaran a fer vídeos en llengua oral i amb llengua escrita al darrere. El text escrit tradicional es va substituint en alguns contextos pel vídeo. Aquest és un altre repte molt important que vindrà per l'escola.

Neus Lorenzo Galés

És professora d'anglès, inspectora experta en tecnologies aplicades a l'educació i en projectes internacionals i, actualment, subdirectora general de Transformació Educativa, al Departament d'Educació de la Generalitat.

La UNESCO diu que l'any 2045 celebrarà la seva convenció internacional sobre l'herència cultural de la humanitat, la World Heritage Convention, amb més de dos mil elements a la seva «Cultural Heritage List». De fet, parla en plural des de les herències de les cultures. I jo, amb el barret docent, que és el que en principi m'han demanat en aquesta taula, sempre cerco projectes de col·laboració i d'interacció, o bé projectes d'exploració i d'observació de la realitat per als centres, per a les xarxes de centres i per a tot aquell que estigui interessat a desenvolupar-se professionalment com a mestre, o senzillament com a ciutadà. Per això, vaig estar

buscant de quines «herències» estem parlant. I per fer-ne un resum, vaig trobar tres grans eixos, que són els que en principi m'agradaria compartir amb vosaltres.

El primer eix seria *el repte de la sostenibilitat cultural, social i comunitària*. Ja veieu que vaig cap als que serien els objectius de desenvolupament sostenible (ODS) de la UNESCO 2030, però és particularment important, perquè en el principi del gran repte de la sostenibilitat cultural, social i comunitària, recollim bastantes de les idees i reptes que s'han exposat aquí. Són situacions que passen entre altres coses per una feblesa en el contracte social de continuïtat. Aquesta feblesa del contracte social, que és el que garanteix el relleu generacional si està ben vertebrat des del punt de vista educatiu, inclús es troba a la base de molts d'aquests conflictes intergeneracionals o conflictes de replantejament del paper de les institucions i en el replantejament del que són les autoritats. Tothom diu que el paper del docent ha canviat, que no hi ha prou respecte, el que vulgueu, però a l'hora de la veritat estem pensant en un canvi d'eix on les autoritats docents de l'adult de referència, que eren verticals, ara passen a ser molt més horitzontals i compartides. Això genera a l'escola una necessitat de creació de formació entre iguals, de treball col·laboratiu valorat precisament a partir d'aquesta participació, i de la implicació en l'ensenyament centrat en l'alumne. Cal la creació de xarxes de suport mutu, de xarxes d'aprenentatge i autoaprenentatge comunitari, el «flip classroom» que canvia formats a l'aula i que fa invertir els rols d'uns i altres, per no anar més enllà en els exemples.

El gran dubte, la gran incertesa, és en quines llengües generem això. Perquè si creem xarxes entre iguals, dins i fora l'aula, també cal escollir. Potser més d'una, sí, el plurilingüisme és una aposta conceptual, però la gent pensa i després parla. Pots pensar en un i en diversos idiomes, però no amb tots a la vegada. Has de seqüenciar idees, principis, raonaments, argumentacions, comentaris. Aquí hi ha un treball a fer, m'ha agradat molt la idea del company de taula que parlava d'aquesta proposta de crear paquets de drets i deures lingüístics per a situacions diferents. Un sobre el dret a la inclusió i a l'atenció sociosanitària o suport a la situació econòmica, o senzillament a la particularitat ciutadana. I un altre eix s'haurà d'ocupar dels deures, d'aquells principis que són les responsabilitats.

Tot això s'entroncaria també amb el concepte diferent d'identitat, que és plural i dinàmica, i contextual en diferents moments, en diferents situacions, però que hauríem de decidir com ho traduïm a l'anglès, els qui ens hi dediquem, com *belonging* o com *becoming*. Si diu «I belong», 'jo pertanyo' a una societat, està parlant dels meus, les meves arrels, el meu present d'arrelament. Diferent de «I become», 'he arribat a ser', per dir-ho d'alguna manera, on estem parlant d'una projecció de futur. I això també és una situació mental que ens trobarem, perquè el segon repte apunta al futur, i és aquesta sostenibilitat socioeconòmica, laboral, que es crea, que està en evolució contínua, i que crea aquests plantejaments d'on

soc i on vaig. Les mobilitats també estan en funció d'aquestes necessitats, si més no encara que siguin mobilitats intel·lectuals o actitudinals, si treballes a distància, des de casa, amb una empresa que està a Atlanta o a Minnesota.

El segon eix recull *els reptes de sostenibilitat tecnocientífica i laboral* que són diferents dels de la comunitat, estan més relacionats no només amb els mateixos desequilibris que hi podrien haver sigut abans (desequilibris econòmics o de gènere, etcètera) sinó amb la generalització dels automatismes en la presa de decisions. Quan parlo d'automatismes també estic parlant de la intel·ligència artificial i això genera uns perfils socials que moltes vegades no estan a les mans de l'usuari, del ciutadà o de la persona que escull, ja sigui l'alumne, el professor o senzillament un ciutadà normalitzat i fora del sistema educatiu, sinó que ha estat també en aquelles bombolles de veritat en les quals vivim, lligats a les xarxes socials i a les fonts d'informació que utilitzem. A mi em preocupen especialment aquests automatismes que es generen del *big data*, de la gran quantitat de dades que hi ha. És a dir, quan tu utilitzes Internet, evidentment per qualsevol cosa professional, només que hagi anat a buscar diferents tipus de rentadora, tota l'estona estan apareixent marques, formes i maneres de comprar rentadores perquè ha assumit que és la propera cosa que vols fer. I si has mirat una cosa amb un viatge ja t'estan oferint tota mena de viatges, has entrat en una bombolla d'etiquetes, de paradigmes, de perfils que estan automatitzats.

Aquesta automatització ja està a tot arreu, hi vivim absolutament ficats, sigui perquè utilitzem la targeta de pagament sigui perquè hem consultat el telèfon o sigui perquè hem passat al costat d'una botiga que té un bit i identifica que has passat a prop de l'Ikea... Només per passar-hi a prop ja ens ha identificat, ja estem virtualitzats. Ja tenim una identitat virtual, i ens han transferit a l'ordinador com un reguitzell de zeros i en un fitxer molt llarg, molt llarg, molt llarg, que recull totes les nostres experiències properes a qualsevol sistema electrònic, a qualsevol eina. Espanta, tot i que és cert que aquest perfil a Europa gaudeix de la gran protecció legal a la privacitat que tenim per ara. Tenim normes i lleis que intenten encapsar-lo i protegir-lo...

A l'escola, malgrat que hi dediquem molts esforços, no podem lluitar contra una realitat que passa més enllà de l'escola. Però també és veritat que ens estem nodrint d'informació útil i d'informació privilegiada. Tenim accés a tot allò que fa l'alumne des de ben petit. No només perquè tenim les fitxes i les identitats de qui ha necessitat anar al pediatre més vegades, o qui ha necessitat ajuda per entrar en una llar d'infants perquè la família era pobre i venia amb algun problema socioeconòmic, o perquè després va suspendre unes assignatures i ha necessitat algun suport dels equips d'assessorament i orientació psicopedagògica (EAP), o perquè tenia dislèxia, és igual. Ja no es tracta d'això, sinó que tanmateix amb les proves PISA que es fan ens diuen, per exemple, quin és el teu resultat de matemà-

tiques en un moment donat. S'està generant un coneixement preocupant de cada una d'aquestes persones, com ara que no assoleixen satisfactòriament cap llengua. Ens van identificant a tots. Tant és així que a mi em preocupa que en l'àmbit sociolaboral, com a repte, després puguis anar a buscar una hipoteca i el banc senzillament digui «no li puc donar, degut als resultats que va obtenir quan tenia quinze anys; em sembla que no podrà tornar els diners» o que no te la donin perquè «vostè, miri, només ha fet servir dos idiomes». Fins i tot, quan anem a buscar feina, la primera selecció no la fa una persona. La primera selecció està feta automàticament per selecció de perfils. Aquests dogmatismes també estan generant un concepte diferent del que és comunicació, perquè la nostra identitat també passa pels idiomes que hem fet servir, pel perfil lingüístic, sociolingüístic o plurlingüístic que tinguem a Internet. I aquest perfil no és voluntari, és sumatiu i està decidit pels automatismes que tampoc són conscients del benefici de la pluralitat. I tot això crec que a la llarga també ens ho trobarem, perquè són fronteres que ens acompanyaran al llarg de la vida. Potser ens etiquetaran pel drets i deures futurs, i ens poden donar, en un moment donat, no només dret a un passaport o a tenir un d'aquests paquets lingüístics, sinó que poden perfectament determinar si podem tenir un permís laboral o un permís per comprar un cotxe o un permís per obtenir un préstec o una assegurança. I no és tan desgavellat. Les assegurances beuen també d'aquestes incidències personals, i actualment aquesta informació es ven i es compra.

Això passa llavors a portar-nos al tercer repte: *el repte de la sostenibilitat individual i personal*, en tots els sentits, inclòs el sentit d'identitat o el sentit de llibertat a l'hora de decidir. Perquè amb el canvi accelerat creix la incertesa, la mobilitat o el creixement de la diversitat que hi ha en models com aquests. Els alumnes escolaritzats en una llengua potser aprenen a distància en una altra llengua, perquè els plau. Alguns alumnes amb espais a Internet reben diners de gent que consulta els seus jocs, fotografies, vídeos o materials, perquè l'espai digital es tradueix automàticament, i internacionalitza la pàgina que ha escrit, sense notificació prèvia.

Aquí entrem també en el dret a decidir. Aquí entrem també en el fet que la llengua en què rebrem la informació ja està seleccionada i predeterminada pel perfil del nostre Twitter, per exemple. Nosaltres no ho veiem tot. Veiem al Twitter els missatges predeterminats, amb algorismes que Twitter ha decidit unilateralment. Veiem en el Facebook el que els algorismes del Facebook han decidit que veiem. Llavors, si nosaltres estem en aquest espai, l'aprenentatge de la llengua ja no es determina tant per quin idioma aprens, sinó per a què el faràs servir. Individualment en tenim un, però la importància de tot això és que n'hem de fer, per ensenyar a aprendre. I vull dir aprendre a mediar, aprendre a treballar interculturalment, aprendre a col·laborar, aprendre a parlar... perquè els vídeos traduïts au-

tomàticament van per aquí, i els exàmens evidentment seran orals en un futur. Hi haurà escriptura com hi ha dictats o qualsevol altra cosa, però els exàmens argumentatius, comunicatius, en quina llengua els farem? Importarà, realment? Perquè la traducció podrà ser automàtica per al professor o per a l'alumne mateix. Potser no determinarà el resultat, però serà rellevant per construir el perfil digital de l'alumnat. Són reptes a treballar en l'educació.

Martí Teixidó Planas

És mestre i pedagog, ha estat inspector i professor associat a la UAB. És també president de la Societat Catalana de Pedagogia (IEC), inspirador i expert de la recerca «Fem l'escola plurilingüe».

Aquest panell és molt divers, jo mateix m'he desenfocat escoltant els diferents punts de vista... penso que és interessant que tinguin aquesta polifonia i ara he d'enfocar la cohesió social, llengües i l'escola, que suposo que és en el que puc contribuir. A l'escola, l'ensenyament de llengües o, no és el mateix, l'educació lingüística. Present i futur. Però necessito posar uns apunts de referents històrics que tots entendreu i recordareu, de com s'ha avançat en la cohesió social i el tractament de llengües a l'escola en diferents països. S'ha fet referència a la llengua de França al segle XIX. L'escola dels il·lustrats, per ensenyar a llegir i escriure, era un gran avenç que van fer els il·lustrats, una institució universal on portar també aquells nens *bizarres* dels pobles i ensenyar-los la llengua. Evidentment, es va fer una opció d'una llengua única, procedent de les parts del nord de França (*langue d'oïl*) i van imposar-la. La *langue d'oc* va quedar amagada i totes les altres cinquanta variants o llengües que hi havia; a mi mateix em sorprèn. I el francès és ben bé un model que s'imposa. La il·lustració era un avenç, però el despotisme il·lustrat, una mostra dels seus excessos.

La Confederació Germànica ho fa molt diferent perquè, a més a més, allà hi havia tots uns estudis lingüístics. Precisament, la lingüística comença allà cent anys abans o més, i són els que van dibuixant el tronc de les llengües, l'indoeuropeu... Van tenir un plantejament diferent o és que no hi havia tanta diferència de llengües? Sí que n'hi ha, però van trobar una manera diferent de llengua comuna. En canvi, el de la llengua italiana és un altre cas: volen fer la unitat de les repúbliques, però tenen un gran problema de llengua perquè hi ha diferència total del nord i del sud, arriben a un acord d'una llengua bàsica, de l'italià comú, que més o menys tothom entén i se segueix parlant de diferents maneres a Sicília o a la Pulla.

Al segle XXI, la globalització, lliure circulació de mercaderies, capitals (que és el que més circula) i persones, tendència a una llengua única. Perquè hi ha algú

que a vegades ho pensa encara, una llengua internacional. Bé, això em recorda l'esforç de l'esperanto, però que era amb una perspectiva sense renunciar a la pròpia llengua. Trobar una llengua per anar pel món, va tenir el seu moment, ha passat i, per tant, avui quan es pensa en la llengua internacional es pensa en l'anglès o en el xinès. Aquest és el repte.

Anem a la pedagogia de les llengües, des d'uns antecedents històrics importantíssims, molt sòlids i mots científics. A *Les Petites écoles de Port-Royal 1637-1660*, s'apuntava que era bo compaginar la llengua pròpia amb el llatí i el grec. Comenius, el 1631 amb *Janua linguarum reserata*, el 1649 amb *Methodus linguarum novissima* i més tard amb *Didactica Magna*, cap. XXII, de 1679, explica primer com s'aprenen les llengües, després com s'integren i com s'ha de fer un treball conjunt.

En el cas de Catalunya, la proposta de Baldiri Reixac en un poblet de l'Empordà, un rector de poble que fa escola, perfecte il·lustrat que està informadíssim i diu que la llengua del país, la primera que s'ha d'ensenyar, és el català, i que després el llatí perquè és la llengua de l'Església. Però també el castellà perquè és la llengua que aquí es parla i el francès que és la llengua dels nostres veïns. Un rector de poble il·lustrat que està dient que s'han d'aprendre totes aquestes llengües, s'ha de fer plurilingüisme.

La disjuntiva de la cohesió social i les llengües per a mi és una disjuntiva o política o cultural, i és diferent si es fa com a decisió política, com ja ho va fer l'Imperi romà amb el llatí, que es fa des de fora i es marca com a llei, com a imposició. O si es fa com a decisió cultural i instrumental de la llengua de les persones en tota la seva riquesa. Es fa sobre la diversitat o es fa anul·lant la diversitat? Per mi la diversitat és la qüestió cultural; actuar sobre la diversitat de pensaments perquè la llengua vehicula tot un imaginari, tot un món de significació. Per tant, no només acceptem la llengua sinó darrere la llengua sabem que hi ha la diversitat de les persones en la seva manera d'entendre el món i la vida.

El punt de partida, la nostra disjuntiva, pensant entre política i cultura, però pensant específicament en cultura educativa, és partir de la llengua del territori. L'opció per llengua comuna que és conèixer la llengua del territori, i això ho hem aconseguit molt bé a Catalunya: tots els nois i noies que han passat per l'escola saben el català. Ens falta aquella part de la voluntat de parlar aquesta llengua. Hem aconseguit un gran coneixement de la llengua, això s'ha de reconèixer. En tot cas ara hauríem d'articular aquesta llengua com a voluntat per a tots. L'itinerari no el sé: potser és l'arbre de les llengües que dibuixaven els alemanys. Les famílies de llengües és una via en la qual estem treballant nosaltres, a «Fem escola plurilingüe». Pensem que s'ha d'explorar al màxim. La fita necessària: disposar d'una llengua transnacional, o uns paquets de llengües per circular pel món i per poder moure's amb més seguretat.

I l'acollida, necessària. Nosaltres hem acotat aquest concepte de llengua viva, totes les que es puguin sentir. A l'escola, col·legi o institut, cohesió social i llengües: la llengua del territori comuna pot garantir l'escola a tots els infants i joves. La llengua del territori comuna ha de ser accessible a tots els ciutadans, als mitjans de comunicació. L'escola pot acollir els infants en la seva llengua, sigui amazic, urdú..., que se senti la seva llengua, no l'aprendrem però que se senti, aquesta és una actitud d'acollida. La seva llengua encara que siguin un o dos els qui la parlin, val tant com la llengua comuna del territori que volem per a tots, o la llengua transnacional que ens permetrà anar pel món. Petites ocasions de cohesió social i cultural es creen ja a l'escola, i si es creen de petits tenen la potència de futur. A mi em recorda aquella seqüència del film *Novecento*, no és de llengua pròpiament, sinó que és de cohesió social del fill del patró i el fill del sindicalista; com que van a jugar junts i un sap caçar granotes i va molt guapet, com que de petits han anat junts, després de grans un és el patró i l'altre el sindicalista però segueixen sent amics. És a dir, hi ha un punt de cohesió social perquè s'ha creat de petits i ja no es perd mai més. Els mestres o professors haurem d'estar atents a aprendre les llengües també, jo també soc aprenent. És un factor que penso que activa la voluntat i possibilitat de cohesió social. Bé, la llengua comuna, totes les llengües vives i l'accés a la llengua transnacional.

La pedagogia, en què la fonamentem? En la lingüística històrica comparada, en la neurociència que ens constata que a més a més d'aprendre llengües hi ha una mena de capacitat de crear unes sinapsis, unes xarxes i una connexió entre les llengües. Per tant, és una cosa important a potenciar de ben petits. En la psicolingüística que ens dona referents de l'evolució del llenguatge en els primers anys de vida, com a construcció de pensament i d'intenció comunicativa. Els nens ara van petits a l'escola, van a aprendre a parlar. Si es parla i es parla bé, es tindrà més facilitat per llegir i per escriure. En la sociolingüística que ens aporta la radiografia dels usos de la llengua, dels condicionaments socials, de la voluntat personal. Tot això, la pedagogia ho ha d'integrar, fonamentar o incorporar, com, per exemple, la intercomprensió que proposa Tilbert Stegman.

Hem de crear tota la qüestió de les famílies de llengües que ja he esmentat abans. Ho hem vist a les escoles occitanes, com que és una llengua més disminuïda encara ho fan millor. Se senten totes les llengües. Fer l'escola plurilingüe comporta aprofitar tot això i construir-ho pedagògicament. Com hem expressat en el manifest de la Societat Catalana de Pedagogia, l'escola catalana ha de ser avui plurilingüe i no ha d'estar en contradicció amb garantir l'aprenentatge i l'ús del català com a llengua comuna, ha de ser perfectament possible.

Mariona Casas Deseuras

És professora de didàctica de la llengua als graus de mestre de la Universitat de Vic (UVic) i membre del Grup de Recerca en Educació, Llenguatge i Literatura (GRELL) de la mateixa universitat, on actualment és coordinadora del doble grau en educació infantil i primària.

Procuraré complementar aquesta taula rodona tan polièdrica amb una mirada des de l'àmbit de la didàctica de la llengua i reprenent el que ha comentat el darrer ponent. Davant de la pregunta de quins són els reptes que la societat actual plurilingüe ens planteja, des del món de l'ensenyament i de l'aprenentatge de llengües, i en concret de la didàctica de la llengua, un dels reptes que ens preocupa, i particularment avui, és com podem promoure la competència plurilingüe dels i les escolars en un context on la llengua vehicular és una llengua minoritzada. Aquest és el repte que plantejo, que partirà de tres premisses que explicaré de manera molt breu, i que després formularé a partir de quatre reflexions per si, al llarg del debat, convé expandir-les o complementar-les.

El repte, doncs, és com promoure la competència plurilingüe dels escolars i les escolars en un context en el qual la llengua vehicular és una llengua minoritzada, i la primera premissa de la qual parteixo, i que suposo que compartim, és que el català és la llengua normalment emprada com a llengua d'aprenentatge i vehicular en l'ensenyament obligatori en el sistema educatiu català. Em remeto al marc legal vigent i no és un marc legal nou, sinó que podríem posar-ne els antecedents en la Constitució espanyola de l'any 1978 (encara que avui ens sembli fins i tot impossible), en la Llei de política lingüística de l'any 1998, en l'Estatut d'autonomia de Catalunya del 2006 i en la Llei d'educació del 2009. Simplement voldria subratllar que l'article 11 de la Llei d'educació ens diu que els alumnes no poden ser separats per centres ni per grups classe per raons de la seva llengua habitual.

En relació amb la segona premissa, consisteix a assumir que el model lingüístic de l'escola catalana històricament ha contribuït a garantir l'equitat, la inclusió social i la qualitat educativa. I com que no ens podem estendre en aquest punt, em situaré en dos moments històrics: el primer, a finals del segle xx i el segon, a principis del segle XXI.¹

A finals del segle xx, quan es van posar en marxa els primers programes d'immersió lingüística, em refereixo als anys vuitanta, Catalunya estava vivint una situació que consistia en l'establiment de la democràcia, el traspàs de les competències d'Educació cap a la Generalitat i la generalització de l'ensenyament en català i

1. DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT (2015), *La llengua a l'escola catalana: Un model d'èxit*, Barcelona, Generalitat de Catalunya.

del català. En aquest marc, i ho recullen els autors Arenes i Muset en el llibre *La immersió lingüística: A Catalunya, un projecte compartit*,² publicat el 2008, ja es va posar de manifest que el model lingüístic de l'escola catalana havia contribuït i estava contribuint a «incorporar a l'imaginari escolar l'acceptació de les diferències lingüístiques».

Per tant, ja en aquell moment trobem que hi ha un reconeixement explícit i una acceptació de la diversitat. Aquesta premissa, és a dir, no discriminar per raons de llengua, el que estava posant de manifest és que es compensaven les desigualtats lingüístiques, és a dir, es donaven les mateixes oportunitats a tots els infants, fos quina fos la seva llengua familiar. En relació amb l'altre moment històric, a principis del segle XXI, poso com a data, que no és l'única, però és una data interessant, el 2004, quan es va aprovar el Pla de la Llengua i la Cohesió Social,³ l'objectiu del qual, i llegeixo textualment, era «potenciar i consolidar la cohesió social, l'educació intercultural i la llengua catalana en un àmbit plurilingüe». Estem parlant de principis d'aquest segle i ja en aquell moment l'enfocament del model lingüístic de l'escola catalana estava orientat cap a la dimensió plurilingüe. És a dir, que aquesta perspectiva no és nova.

La tercera premissa que sustenta el repte que avui plantejava és que la diversitat lingüística és un fet a les aules i a la societat del segle XXI. És una obvietat que sigui un fet. I no vol dir que ho estiguem comentant en sentit pejoratiu, al contrari, és en sentit positiu, és un valor afegit que tenim a les nostres aules. Sabem que a Catalunya es parlen més de tres-centes llengües i que als centres escolars les llengües familiars dels infants poden arribar a ser dues-centes. Per tant, com que és un fet, paga la pena que coneguem aquest fet i que, sobretot, el reconeguem. Es tracta, per tant, que trobem maneres de promoure aquest reconeixement de la diversitat lingüística de les aules.

A partir d'aquestes tres premisses, ara el que faré serà plantejar quatre reflexions. I, bàsicament, aquestes reflexions estan inspirades en el *El model lingüístic del sistema educatiu de Catalunya*,⁴ que és el document que el Departament d'Ensenyament ha fet públic a principis d'aquest curs escolar (2018-2019), i que el que fa és situar la llengua a l'eix de l'aprenentatge. Per tant, aquest document és una bona manera de plantejar aquestes quatre reflexions.

2. Joaquim ARENAS i Margarida MUSET (2008), *La immersió lingüística: A Catalunya, un projecte compartit*, Vic, Eumo.

3. Josep VALLCORBA (2005), «El Pla per a la llengua i la cohesió social a l'educació», *Llengua i Ús*, núm. 34, p. 11-17, també disponible en línia a <<https://raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/view/128223/177780>>.

4. DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT (2018), *El model lingüístic del sistema educatiu de Catalunya: L'aprenentatge i l'ús de les llengües en el context educatiu multilingüe i multicultural*, Barcelona, Generalitat de Catalunya.

Primera reflexió: l'escola ha de ser un espai compensador dels usos lingüístics de la nostra societat. És a dir, l'escola ha de bilingüitzar, en el sentit que és l'espai on l'alumne que no té el català com a llengua primera, com a llengua familiar, ha de tenir l'oportunitat d'aprendre-la. Per tant, hem d'aconseguir que l'infant que surt de l'escola sigui bilingüe des del punt de vista d'una llengua que, potser, a fora del context escolar, no tindria ocasió de conèixer i usar. La societat bilingüïtza, però ho fa al revés. Per tant, l'escola hauria de ser l'espai compensador d'aquests usos lingüístics a favor del català.

Segona reflexió: la llengua vehicular ha de ser garant de la cohesió social. Ho hem vist, i no és nou, perquè en tots els antecedents que he anat explicant, ja hem constatat que la dimensió de la cohesió social ha estat sempre present en el model lingüístic de l'escola catalana. Això vol dir que una escola per a tothom ha d'implacar un model únic, i aquest model únic implica mantenir el català com a llengua vehicular, sense cap mena de dubte. I, de fet, ara voldria fer un altre apunt: l'any passat, com ja saben, es va publicar el Decret 150/2017, d'atenció educativa a l'alumnat en el marc del sistema educatiu inclusiu.⁵ Aquest document el que fa és considerar que un infant que no domina la llengua vehicular d'aprenentatge és un infant que pot ser considerat amb necessitats educatives específiques. Per tant, això vol dir que des de la institució escolar s'atén o es procura atendre aquests aspectes i es vetlla per promoure que un infant ho tingui tot al seu abast perquè pugui conèixer la llengua vehicular, perquè és i serà la llengua a través de la qual es construiran els seus aprenentatges.

Tercera reflexió: els i les docents han de ser un bon model lingüístic. Potser més endavant podem debatre què vol dir ser un bon model lingüístic, però en tot cas, ho han de ser perquè han de garantir el desenvolupament de la competència plurilingüe dels seus estudiants. I ser un model lingüístic vol dir ser-ho en l'ús exemplar de la llengua vehicular i, després, amb les actituds i amb el respecte cap a les altres llengües, d'acord amb el model plurilingüe que assumim. Sobre això, celebro que aquest document de què els parlava, el *El model lingüístic del sistema educatiu de Catalunya*, hagi dedicat uns apartats a la qualificació professional dels docents i també a la seva formació lingüística.

Des del punt de vista de l'aspecte que més té a veure amb la meva experiència com a docent, que és la formació inicial dels mestres, voldria compartir amb tots vostès una percepció: a les facultats d'educació, la majoria dels futurs mestres se sorprenden de la diversitat lingüística que hi ha a les aules actualment, al segle XXI. Quan els nostres estudiants se'n van als centres escolars a fer les pràctiques, se

5. «Decret 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu» (2017), *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* (en línia), núm. 7477 (19 octubre), <<https://portaljuridic.gencat.cat/eli/es-ct/d/2017/10/17/150>> (consulta: 14 setembre 2020).

sorprenen molt de veure que hi ha tantes llengües diferents dins de les aules. És un paisatge lingüístic molt diferent del que van viure ells quan estaven escolaritzats a l'educació obligatòria. Per tant, és responsabilitat de la formació inicial donar-los eines perquè sàpiguen gestionar bé aquesta diversitat i promoure la competència plurilingüe dels infants que hi ha actualment a les aules.⁶

I el quart punt, la quarta reflexió, i amb això acabo: el plurilingüisme mal gestionat pot perjudicar la llengua pròpia. Aquesta reflexió té bastant a veure amb algunes de les qüestions que s'han dit en aquesta taula i, per tant, pot ser interessant desplegar aquesta idea més endavant. Hem de vetllar perquè l'escola sigui el context d'ús d'una llengua que és la llengua pròpia, que sigui la llengua que puguin aprendre i usar els estudiants. I en aquest context en què tots ens vanagloriem de respectar totes les llengües, el repte, probablement, és que respectar totes les llengües implica també, i sobretot, respectar la llengua pròpia.

6. Francesc CODINA (2016), «Formació lingüística del professorat i la formació específica del professorat de llengua», a Núria CAMPS, Mariona CASAS, Llorenç COMAJOAN i Teresa PUNTÍ (coord.), *L'ensenyament del català als territoris de parla catalana: Estat de la qüestió i perspectives de futur*, Vic, Servei de Publicacions de la Universitat de Vic, p. 33-40.

DIÀLEG POSTERIOR***Josep González-Agàpito***

Mentre s'estava presentant aquí aquesta sèrie de punts de vista, jo pensava en els itineraris pedagògics i en els personatges que hi ha exposats aquí, a la sortida. I rumiava que fa molt de temps que parlem sobre la llengua i la cohesió social. Pensava en Ferrer i Guàrdia, que defensa una escola en castellà perquè no la pot fer en esperanto. Ho dic per aclarir-ho. I en Alexandre Galí, que defensa cuidar la llengua dels infants en la línia de Vives i Baldiri Reixac. I en Marta Mata, que planteja l'acolliment en cada llengua, però ella mateixa és l'exemple de com aquest acolliment va acabar transformant-se perquè la realitat feia que, al final, només els nens catalanoparlants fossin els bilingües. I en els models coetanis a ella, és a dir, en els models sorgits en els plantejaments de Francesc Candel, segons el qual català és el qui treballa i viu a Catalunya.

Tornant a la qüestió de la qual estàvem parlant, cal que tinguem present la formació dels mestres. El plantejament teòric el tenim, jo crec que el document de la Generalitat és ben clar. Però aquest té un punt dèbil importantíssim que és: com formem els mestres per fer la tasca proposada?

Passejant-nos per les facultats d'educació, si sentiu com parlen els alumnes —futurs mestres—, us plantejareu que tenim un problema real. Perquè aquest model està pensat, en el fons, des del punt de vista que els mestres seran, bàsicament, catalanoparlants. La realitat és que cada vegada hi haurà més mestres de procedència forana perquè ha de ser així i perquè el país ha de fer que sigui així. Per a molts nouvinguts des d'altres cultures, ser mestre serà una ascensió social com ho va ser per a molta gent de la meva generació. Per tant, aquí el tema clau és: com aconseguir aquests objectius amb la realitat canviant de la procedència social i cultural dels mestres?

Carme Rider Serra

Jo no em vull allargar, però s'han dit coses molt interessants. Em sembla que ha estat una taula molt rica, en què s'han apuntat elements clau des de diferents perspectives. El primer és que, en relació amb l'aportació de l'Anna Cabré, voldria destacar que ha dit «ja no podem parlar de parlants de català, parlants de castellà», i penso que és una idea molt important, perquè ens cal superar la idea de «el parlant de». Això enllaça directament amb la idea de fer l'escola plurilingüe des de la interrelació. Llavors, el necessari equilibri entre la inclusió i la identitat que ha apuntat en Xavier Vila, amb la mobilitat i la globalització.

Quan en Daniel Cassany parlava de tot el tema dels usos que fan els adolescents dels videojocs, clar, això apunta a un mitjà, a un canal d'entrada que, evi-

dentment, es fa amb una llengua determinada i en el qual s'han de prendre unes decisions, i en el qual els adolescents prenen unes decisions, com aquestes que comentaves, que han pres la decisió de fer-ho en català, i has dit que d'altres potser no, doncs, perquè resulta que no han tingut l'orientació dels pares, o no ens han fet ni cas. Però vull dir que això és només una qüestió a tenir en compte.

I com la Neus apuntava, tot aquest entorn i tota aquesta necessitat de l'equilibri entre la inclusió i la mobilitat no només s'ha de contemplar des d'un punt de vista físic, sinó també des d'un punt de vista virtual. I, sobretot, importantíssim, la identitat virtual que ens estem creant i de la qual no som conscients, i que aquesta identitat virtual també comporta una identitat lingüística que, llavors, ja ens acosta al canal d'entrada amb la llengua que nosaltres hem configurat per la nostra identitat. Per tant, hi ha una sèrie d'elements que se'ns escapen.

Però en qualsevol cas, el que deia la Mariona Casas, la diversitat lingüística és una obvietat. Per tant, ara no entrarem en si hauria de ser-hi o no, perquè és una obvietat i, per això, s'ha de tenir en compte i l'hem de considerar. Però hi ha una qüestió que has dit, que penso que és important remarcar: és evident que el plurilingüisme, com també ha dit en Martí Teixidó, s'ha d'explicar des de la llengua catalana i des de la interrelació entre llengües; ell ha apuntat també que es fa des de la recerca que nosaltres estem desenvolupant. Perquè hem de superar la confrontació en la divisió horària, en què si un posa més temps d'una llengua, en resta d'una altra i, per tant, aquí no ens posarem mai d'acord. L'única manera de superar aquesta confrontació és la interrelació que parteixi de la llengua catalana i que projecti totes les altres. I és evident que el plurilingüisme ha de ser explicat per aquells col·lectius que pensen que la llengua catalana ha de ser el centre i no el podem deixar per aquells que, sota aquest argument de plurilingüisme, el que volen és diluir la llengua catalana.

Per tant, cal perdre la por a la paraula *plurilingüisme*, que en alguns sectors ha estat molt tergiversada i políticament utilitzada. Li tenim por i no n'hi hem de tenir. El que hem de fer és explicar-la bé. I, d'altra banda, Mariona, quan has dit que «la llengua vehicular ha de ser el català perquè és la llengua amb què s'assoliran els aprenentatges», personalment penso que centrar-nos en aquest punt ha estat un dels greus errors històrics i que ha fet que molts estudiants de la meua edat, de quaranta-cinc anys, que són castellanoparlants, tots tècnicament parlen el català, però no el volen parlar. Per què? Perquè ens hem centrat massa en el fet que el català era la llengua d'assoliment de l'aprenentatge. I per a un castellanoparlant que viu en un polígon d'extraradi, això li pot resultar com a mi em pot resultar el llatí. Per tant, centrar-nos en això crec que ha estat un error.

I, per acabar, aquesta explicació de fer l'escola plurilingüe, políticament, a vegades, no hi ha hagut prou valentia, perquè hi ha sectors que, com hem dit, estan tergiversant i estan simplificant moltíssim les coses. La prova són els darrers infor-

mes alterats que han anat a Madrid i aquí només sabem dir: «resistirem, ni un pas enrere». Per tant, si no despertem, ens traiem la son de les orelles i comencem a explicar el plurilingüisme des de l'escola catalana, ens guanyaran la partida i ja està.

Intervenció d'una persona que no es va identificar

Jo volia fer una pregunta a en Martí Teixidó, que ha parlat sobre l'aula d'acollida i ha fet algun incís sobre aquest tema. I a mi personalment m'ha obert la curiositat per saber què en penseu vosaltres, de l'aula oberta o l'aula d'acollida de les escoles, en particular, de les de secundària, que és el que hem viscut nosaltres com a exalumnes. M'agradaria saber què en penseu vosaltres, d'aquestes aules, quina utilitat tenen, però, sobretot, quines conseqüències poden tenir socialment i emocionalment parlant.

Intervenció d'una persona que no es va identificar

La meva pregunta té a veure amb el plurilingüisme enfocat des del nostre punt de vista com a docents o mestres. El que us plantejo és el plurilingüisme existent a l'aula i la invisibilitat de les llengües dels alumnes a l'aula.

Martí Teixidó Planas

Seguiria la pregunta de l'amic Josep González-Agàpito sobre la formació dels mestres. Ben concret, si puc. Tot mestre ha de ser plurilingüe. A l'escola, català i castellà segur, i, evidentment, la llengua estrangera perquè ho estem demanant als alumnes, com no ho farà el mestre? Per tant, aquest plurilingüisme, el mestre d'avui no el té massa activat, perquè ens hem refugiat en el mestre especialista en anglès com en l'especialista de música o com en l'especialista en educació física, quan tots hem de tenir salut, etcètera. Vol dir que a la universitat, el professorat ha de fer les classes en formació de mestres també amb una perspectiva plurilingüe o, si no plurilingüe, com a mínim multilingüe. Jo els últims anys que he tingut els estudiants de primer de magisteri observava aquesta pràctica. Per la via oral, durant el curs acabava posant els llibres Kindle en anglès o un vídeo de vint minuts que explica la instrucció programada. El vídeo, penso que era en portuguès. No sé què, en italià. Jo tampoc en sé, de portuguès, jo tampoc en sé, d'italià, però ja ho veureu com ho entenem. És a dir, amb estudiants universitaris anar creant això. Sobretot els que tenim el privilegi de viure a l'àrea romànica.

Estem desaprofitant, a l'Europa romànica, aquesta diversitat de llengües que alhora tenen aquesta proximitat. Per tant, professors que actuen d'una manera plurilingüe. Jo treballava amb un grup normal i de tots els grups, n'hi havia un que

ho feia tot en anglès. És un avenç. Van seleccionar aquells que estaven més capacitats per l'anglès i feien el magisteri amb vessant anglesa. No és que em sembli malament, però en el fons hem de tendir a aconseguir que tots els mestres facin l'esforç. Oralment és una part, l'altra part és que els queia un text, evidentment, en català, un altre text en castellà, i avui parlem en castellà. I el noi de l'escoltisme deia, sí, tu també, Jordi, que parlem en castellà perquè som competents en totes les llengües. Amb un text en francès, potser no parlaran tota l'estona en francès o amb un text en anglès. És a dir, això en la formació ja hi ha de ser.

A l'escola van fer reciclatge de català. Van fer molt més. Tots els mestres que no sabien català, tots saben català, però, és clar, està mal acabat, això. Està mal acabat, com jo, que era català i que deia «tinc que» i tantes altres coses mal dites, i de mica en mica les vas polint. Per tant, a cada escola, especialment, a primària, a secundària la dinàmica de processat és molt diferent i és més difícil, a primària que és on es dona el modelatge, sobretot, tots els mestres han de fer un reciclatge, microreciclatge continu. Que és que jo li dic «adiós». No, això no es diu així. Que ens ho diem, ja està, no ens enfadem pas. Ens coneixem, ens veiem cada dia, microreciclatge continu, no cal anar a fer un altre curs. Ja ho van fer, tots en saben, de català. Jo he vist els mestres amb bona voluntat a sisè de primària, i ho estan fent, i diuen que fan immersió. Però si ningú t'ha dit que això no ho dius bé i que això ho podries pronunciar d'una altra manera, que aquesta construcció sintàctica no és pròpia del català, ningú ho havia de dir. Però és molt fàcil, això ens ho hem de dir de tu a tu.

I l'última part és la cultura que es relaciona, potser, amb l'accés social. Jo li vaig dir a l'aleshores consellera Irene Rigau: «si ens arriben a magisteri tan mancats en formació de ciències, amb un nivell d'ESO i, per tant, amb una delimitació cultural, doncs molt bé, però cal fer-hi alguna cosa». Un cop han entrat, han entrat, d'acord. Falta domini de competència lingüística? Quatre mesos de llengua, comunicació oral, etcètera. Hem de posar-ho a to, això és com un selectiu previ. Que falten coneixements científics? Un trimestre o quadrimestre de coneixements científics, pràctiques de laboratori, etcètera. Raonament científic, perquè ens està fallant això, la cultura de base. Parlo dels mestres perquè són amb els quals he treballat a la universitat. Completar aquesta cultura de base, jo penso que això ho podem fer. En el fons, en tot moment, hem de practicar la intercomprensió. Més com a mètode a primària o més intercomprensió social lingüística a l'ESO. És a dir, anar creant aquests ponts.

Francesc Xavier Vila Moreno

Molt ràpidament, tant com pugui. Efectivament, els mestres ara mateix són un taló d'Aquil·les pel que fa a la preparació en relació amb el nivell de llengua, que no s'ha dit nivell de llengües. I en segon lloc, per la vinculació i el convenci-

ment a l'hora d'entendre com s'ha de promocionar la llengua del país. No només són els mestres. Els plans d'estudi han anat perdent continguts de llengua i han anat perdent continguts de sociolingüística. De fet, no en tenen. Bona part dels estudiants de magisteri surten de la carrera i la paraula *immersió* no saben què vol dir. Per tant, em sap greu. La meua universitat també. No saben què vol dir perquè no ho han vist mai. Ningú no els n'ha parlat. L'Administració està fallant en aquest mateix sentit, perquè l'Administració, cada vegada, se'n retira més. Fixeu-vos com la idea de promoció de la llengua no la trobeu, pràcticament. A l'últim document apareix, donant per suposat que es farà, això, però com es farà?

No venia preparat per fer això, però en tot cas deixeu-me fer propaganda. L'any passat vam treure un llibre que és *Les veus del professorat*, on vam entrevistar professors de secundària d'una mostra d'escoles i els vam preguntar com gestionaven les llengües, què pensaven de les llengües. Hi teniu els resultats de l'estudi, el que estan dient ara mateix sobre el tema. Bàsicament, se senten abandonats, no saben què han de fer. Punt número 1.

I punt número 2. Aquest és calent. Acaba de sortir. De fet, el coeditor encara no el té. Us el puc ensenyar. Si us interessa quines tècniques hem desenvolupat al llarg dels territoris de llengua catalana per promoure l'ús de la llengua catalana, teniu la publicació de la Universitat de Barcelona *La promoció de l'ús de la llengua des del sistema educatiu. Realitats i possibilitats*. Sona molt a allò de «He vingut aquí a parlar del meu llibre», però no. Me n'he recordat fa cinc minuts, que el duia a la bossa, és que no hi havia pensat.

Acabo. La invisibilitat de les llengües de l'alumnat. Jo he defensat, públicament, que s'ha de potenciar l'aprenentatge d'aquest recurs. Ara bé, hi ha un dilema que s'ha de tenir present. Per exemple, per poder fer classes d'amazic, o per poder fer classes de wòlof, o d'una llengua concreta, hi ha un prerrequisit i és que heu de concentrar l'alumnat en uns centres determinats. Això va en contra d'un principi rector que és aquell de no apropar. És bastant insoluble el dilema. Per tant, quan es parla d'això, s'ha de dir, si vull que hi hagi classes de llengües els he d'agrupar per centres.

Daniel Cassany Comas

Jo també vull aportar la meua opinió sobre el tema del plurilingüisme en els mestres. Tots parlem moltes llengües, però és evident que no tenim la mateixa competència lingüística amb totes aquestes llengües. És a dir, a mi se'm nota molt que soc catalanoparlant de la plana de Vic quan parlo en castellà, que pot ser la segona llengua que conec millor. Ja no diguem si parlo altres llengües. Per tant, jo crec que hem d'assumir que una bona part dels mestres del nostre sistema no diran mai totes les esses sonores i totes les vocals obertes.

Per molts esforços i molta energia que posem a formar-los. Per tant, quan parlem de qualitat lingüística dels docents, jo crec que no s'ha d'entendre, bàsicament, com que han de ser parlants perfectes perquè ens estavellarem. Clarament, no hi arribarem mai aquí.

S'ha d'entendre d'una altra manera. S'ha d'entendre qualitat sociolingüística. S'ha d'entendre, doncs, una persona amb molta sensibilitat, amb molts coneixements, que sàpiga utilitzar altres models lingüístics enregistrats en vídeo o procedents d'altres parlants nadius a l'aula, cosa que podem fer perfectament, i que promogui una realitat oberta de les llengües.

Vull dir, s'ha d'acabar això d'ensenyar català en una assignatura i castellà en una altra, i començar a fer assignatures, per exemple, d'estructures lingüístiques comunes, de traducció, d'interpretació, que són pràctiques quotidianes que fem tots. Vull dir, no és una cosa reservada només a estudis especialitzats. És a dir, adoptar una perspectiva multilingüe no vol dir només ensenyar noves llengües, sinó que vol dir partir des del començament que tenim un cervell plurilingüe.

Neus Lorenzo Galés

Tota necessitat lingüística, en un moment donat, reclama una gestió coordinada de les llengües. L'aula oberta estava més relacionada amb el que serien diferents habilitats d'aprenentatge o diferents fórmules de treballar, més pràctica i menys teòrica. Però és que n'hi ha més: l'aula taller, que és aquella que va orientada a una preprofessionalització, l'aula temàtica, l'aula per atendre les necessitats d'educació especial, l'aula de música, l'aula d'anglès, la d'audiovisuals. A què respon això? Respon a un concepte que encara dura i que ens costa d'evolucionar, que l'ensenyament està dividit en *silos*, ja sigui de contingut, ja sigui d'habilitats, ja sigui de necessitats, i que des de l'escola generem una petita solució fragmentada aïllada per a cada problema que tenim. Així ens morim d'èxit, perquè tenim un pla de vacunació integral, un pla d'educació pel trànsit, un pla de cloració dental. És que ho tenim tot. I ho tenim tot perquè ho fem bé. Ho tenim tot, perquè és molt difícil trobar un ecosistema que amb poc risc i amb poca inversió extra doni tants bons resultats integralment a la població que ho necessita.

Clar, si pensem una mica en la prospectiva, ja no només en el punt de vista de la política educativa o lingüística, sinó de la prospectiva social o dels reptes, que és una mica el que pensàvem, i les oportunitats de futur amb la pedagogia de la resistència, el que hem de pensar és que cal reinterpretar els espais educatius. No es tracta de crear-ne de nous, ni tan sols posar-hi eines diferents. Ara canviar l'ordinador per una cosa que sigui un mòbil o perquè sigui no sé què. Això és bo, si funciona per a allò que en aquell moment es necessita.

Però en el plantejament a mitjà i llarg termini està clar que hem de repensar què és l'espai educatiu individual. Perquè portarem allò que s'enganxa a l'orella i que ja es ven ara per Nadal, que serà la gran venda de petits traductors automàtics i orals, i els portarem arreu. Serà un dret portar-lo en una arracada, potser. Igual com l'últim dels vint principis del pilar europeu de drets socials és l'accés als serveis essencials, entre els quals hi ha les comunicacions digitals, és a dir, l'accés a Internet, com el dret d'accés a l'aigua. Ho demanarem. Quan jo estigui al geriàtric, demanaré el meu dret a connectar-me. Segurament el podré tenir en un adhesiu d'aquests amb circuits o en un tatuatge electrònic. Si no, hi ha aquesta píldora pel sucre alt (perquè les injeccions no m'agraden) i el tatuatge m'injectarà a l'estómac la insulina, directament. El gran risc d'aquests nous espais personalitzats és que no els decidim nosaltres. Perquè nosaltres pensem que ho tenim tot tal com ho hem configurat. Però no, la configuració entra amb un càlcul que ja està predeterminat per perfils. Jo tindrè el perfil adequat a una senyora de mitjana edat, al dia, que fa aquestes coses de mirar de tant en tant a quin preu van els cotxes i que ho mira poc, però les rentadores més sovint... I els nous espais seran individuals.

El gran problema és que potser no els decidirem nosaltres. Les llengües seran un problema, no per com es tradueixin, sinó per quina raó hi haurà per aprendre-les. No hi haurà una raó acadèmica o comunicativa exclusivament, perquè ho tindrem solucionat, això. Es tractarà de saber per què ho fem. I aquesta idea més col·lectiva és el que ens fa pensar, llavors, quins altres espais hi ha? Els espais de convivència, els espais de l'argumentació comuna, els espais de construcció d'una realitat comunal, els espais laborals, prelaborals o d'aprenentatge compartit. Emergents i establerts. És un altre concepte que també haurem d'explorar.

Mariona Casas Deseuras

El plurilingüisme, a mi no m'espanta ni em preocupa, simplement m'ocupa, com ocupa moltes altres persones que es dediquen a l'ensenyament de llengües, i no només aquí a Catalunya, perquè els problemes no només ens passen aquí a Catalunya. A tot Europa, el plurilingüisme és un tema que ocupa, insisteixo, jo crec que ocupa més que no pas preocupa. Una prova d'això és que, justament a finals de l'any passat, el 2018, va sortir el volum complementari del *Marc europeu comú de referència per les llengües*,⁷ que gira a l'entorn del plurilingüisme. Per tant, hi ha un document sortit del marc europeu comú de referència que tracta sobre el plurilingüisme. No és, doncs, un tema que només ens afecti a nosaltres.

7. COUNCIL OF EUROPE (2018), *Common european framework of reference for languages: learning, teaching, assessment* (en línia): *Companion volume with new descriptors*, <<https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989>>.

El que ens hauria d'ocupar seria com gestionem aquest plurilingüisme. I en aquest sentit, jo, que em dedico a la formació inicial de mestres, comparteixo el repte de saber de quina manera podem preparar els futurs mestres perquè puguin fer realment un tractament integrat de llengües a l'escola, que és una metodologia de la qual tots parlem i que no sempre sabem portar a terme. Crec que el principal repte és aquest tractament integrat de llengües, que permeti que, d'aquí a un temps, el català no necessàriament sigui l'única llengua d'aprenentatge. Perquè en relació amb aquest aspecte, i d'acord amb el que es comentava en una intervenció del públic, per assolir l'èxit acadèmic hem de dominar la llengua d'aprenentatge, però resulta que aquesta llengua també és llengua d'ús i llengua vehicular, i hem de procurar que aquesta llengua, que és el català, també sigui present en els entorns que no són estrictament acadèmics.

Però dins de l'àmbit escolar, el repte del plurilingüisme té a veure amb l'ensenyament integrat de llengües, és el repte del futur, crec. Aquest aspecte no només ens preocupa a nosaltres, com deia abans, preocupa a tothom. Ja hi ha recerques universitàries i moltes pràctiques interessants a les escoles, però encara continuem amb alguns punts foscos que fora bo que anéssim aclarint.

Anna Cabré Pla

Sí, jo només volia insistir en el fet que aquest panorama de multilingüisme, és clar, representa un canvi brutal respecte del que hem conegut. Estàvem en una situació de català/castellà. I ara, és clar, el castellà, degut a la immigració, ara és, quasi, de tercera generació. O sigui els migrants que parlaven castellà, excepte els sud-americans més recents, són els avis de les criatures actuals. En canvi, n'apareixen ara tots uns altres, però el problema per llocs de residència, per tot plegat, és que el castellà pot esdevenir la llengua habitual de les persones que no parlen castellà a casa ni el coneixien de res. El gran problema és el respecte absolut de la prioritat del català a les institucions, de la més gran a la més petita, i no sols de l'ús, sinó de la qualitat. No és tolerable que trinxin el català a la televisió pública catalana. Els tertulians parlen com volen, però els locutors, no. Els diaris en les versions en català les fa el traductor automàtic i de tant en tant se'ls oblida o tenen unes estructures espantoses. Si no es protegeix el català, la seva importància social, la seva qualitat, vol dir que si tolerem que es vagi desprestigiant, desprestigiant..., quin interès tindria la gent, encara que l'hagin après, a fer-lo servir? És una qüestió de valor en borsa. O el català té un valor elevat i això es defensa des de les institucions, des de l'escola en primer lloc, o no ens en sortirem. O sigui que el llegir no ens faci perdre l'escriure, o al revés.

Mercè Gisbert Cervera

En qualsevol cas, moltes gràcies a totes i a tots els que heu participat a la taula i heu fet aportacions. Per la vostra mirada diferent, polièdrica, que ha donat una riquesa molt gran a aquest tema de llengües i cohesió social.

Acabem la taula rodona. Moltes gràcies a tots els ponents i també a tots els assistents. Tancaria el debat amb dues idees: la riquesa del seu contingut, amb una visió polièdrica i interdisciplinària del fet del plurilingüisme i de l'educació des de la vessant lingüística. Han aparegut en diferents intervencions els temes tecnològics com a eines, que a vegades afavoreixen, però, a vegades, compliquen enormement els recursos formatius. Penso que si meditem sobre tot el que s'ha dit superarem la visió estrictament escolar per anar a la d'institució educativa. Jo crec que cal parlar de comunitat educativa i de l'escola com un dels elements de la comunitat educativa. I després, necessàriament, ser conscients com a professionals de l'educació, que estem en una societat líquida i que la liquiditat de la societat en general fa que res sigui permanent i constant. I, per tant, això és un repte que no sé com entomarem en la formació del professorat, però que el tenim damunt de la taula i que ens hi haurem de posar.